

**SOMMIGE NIET, ANDERE WEL;
DE VERKLARING VAN EEN
RAADSELACHTIG VERSCHIL***

FRANCISKA DE JONG

0. INLEIDING

Feiten kunnen veelal op meer dan één wijze verklaard worden. Soms lijken verklaringen op elkaar. Als verklaringen op elkaar lijken is het de moeite waard ze aan een vergelijkend onderzoek te onderwerpen. Niet alleen omdat door zo'n onderzoek het inzicht in de probleemstelling en de voorgestelde verklaringen aangescherpt kan worden, maar ook om de kansen te benutten die zijn blijven liggen.

Ik zal hier een vergelijking presenteren van twee analyses van de zogenaamde existentiële zinnen, namelijk die van Milsark (1977) en die van Zwarts (1981). Daarbij gaat het om de winst die de vergelijking heeft opgeleverd: een beter inzicht in de eigenaardigheden van *sommige*.

In Zwarts (1981) wordt over het 'aloude gegeven' dat zinnen ingeleid door *Er*, de existentiële zinnen, strenge eisen stellen aan de erin voorkomende nominale elementen opgemerkt dat er sinds Milsark (1977) weliswaar een adekwate beschrijving voorhanden is, maar dat die beschrijving geen verklaring biedt. In het kader van zijn analyse van NP's als generaliseerde kwantoren stelt hij een benadering voor waarbij de vreemdheid van (1) niet gezien wordt als een kwestie van onwelgevormdheid maar als een gevolg van het feit dat een zin als (1) in elk interpretatiemodel waar is, en dus niet informatief.

- (1) *Er spelen sommige kinderen op straat.
- (2) Er spelen enkele kinderen op straat.

Zwarts maakt gebruik van de modeltheoretische eigenschappen van

* Het onderzoek waar dit artikel verslag van doet werd gesteund door de Stichting Taalwetenschap, die wordt gesubsidieerd door de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO). Ik dank Anke Le Loux-Schuringa, Henk Verkuyl en de redactie van GLOT voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

denotaties van NP's. De suggestie dat daarmee een principiëlere verklaring wordt geleverd voor het verschil is niet terecht, omdat Zwarts zich ten dele baseert op een nauwelijks gemotiveerd verschil tussen *enkele* en *sommige*. Ik zal hier laten zien dat het voorstel van Zwarts in feite equivalent is aan dat van Milsark maar dat geen van beide een verklaring biedt voor de onwelgevormdheid van (1).

Een oplossing van dat probleem kan ontleend worden aan een ander type indeling van NP-denotaties dan de indeling van Zwarts, die gebaseerd is op eigenschappen van verzamelingen. NP's kunnen ook ingedeeld worden naar de formele eigenschappen van de denotatie-definities. Dat levert voor *sommige* een andere indeling op dan voor *enkele*. Bovendien blijkt dat verschil niet alleen in existentiële zinnen een rol te spelen.

Via de vergelijking van het voorstel van Milsark (par. 1) en het voorstel van Zwarts (par. 2) zal ik in paragraaf 3 aangeven om welke indelingscriteria het gaat. Voor het gemak zal ik in voorkomende gevallen alle prenominalemente elementen, waaronder *sommige* en *enkele*, aanduiden als determinatoren.

1. DE ANALYSE VAN MILSARK

Het voorstel van Milsark om de beperkingen waaraan existentiële zinnen onderworpen zijn te verantwoorden bestaat uit twee componenten. Allereerst is er de observatie dat niet alle predikaten met een willekeurige NP als subject kunnen optreden. De volgende zinnen zijn Nederlandse equivalenten van de Engelse zinnen die dat illustreren.

- (3) a. Er staan enkele huizen te koop aan de rand van de stad.
b. Er staat een koelkast in de dakgoot.
- (4) a. *Er waren enkele aanrechten van graniet.
b. *Een man was intelligent.
- (5) a. *Er was iedereen dronken.
b. *Er waren alle deelnemers ziek.
- (6) a. *Er was iedereen taalkundige.
b. *Er zijn alle huisdieren zoogdieren.

De zinnen onder (3) en (4) verschillen in hetzelfde opzicht als de zinnen onder (5) en (6). De oneven genummerde zinnen bevatten een predikaat dat een toestand uitdrukt. De predikaten in de even genummerde zinnen drukken een eigenschap uit. Het verschil wordt ook wel beschreven als het onderscheid tussen tijdelijke of toevallige eigenschappen enerzijds en permanente eigenschappen anderzijds.

Zinnen met *Er* kunnen met behoud van hun betekenis ook zonder *Er* geformuleerd worden. In het Engels gaat dat eenvoudiger dan in het Nederlands, maar met enig gesleutel aan de volgorde kunnen de volgende voorbeelden als illustratie hiervan dienst doen.

- (3') a. Aan de rand van de stad staan enkele huizen te koop.
 b. In de dakgoot staat een koelkast.
- (4') a. *Vroeger waren enkele aanrechten van graniet.
 b. *Een man was intelligent.
- (5') a. Iedereen was dronken.
 b. Alle deelnemers zijn ziek.
- (6') a. Iedereen was taalkundige
 b. Alle huisdieren zijn zoogdieren.

De zinnen onder (5') en (6') zijn in tegenstelling tot hun tegenhangers zonder *Er*, welgevormd. Zin (4'b) is alleen welgevormd als *een* geïnterpreteerd wordt als categoriaal lidwoord. Voor *enkele* in (4'a) is een vergelijkbare interpretatie mogelijk, namelijk die waarin *enkele aanrechten* betrekking heeft op enkele typen aanrechten. Net als (4'b) is (4'a) in die interpretatie welgevormd. In de lezing die hier centraal staat functioneren *een* en *enkele* als indefinite determinator en in de interpretatie die daarmee correspondeert zijn (4'a) en (4'b) onwelgevormd.

De observaties onder (3) - (6) en die onder (3') - (6') worden door twee condities die onafhankelijk van elkaar opereren verantwoord. In beide wordt gerefereerd aan een tweedeling van NP's: NP's die kwantificerend van aard zijn worden onderscheiden van NP's die uitdrukking geven aan kardinaliteit. Van welke aard een NP is wordt hier bepaald door de determinator. De semantische functie van de determinatoren in het eerste type is om uit de verzameling die door het naamwoord wordt aangeduid, bijvoorbeeld de verzameling deelnemers of de verzameling huisdieren, de deelverzameling te selecteren waarop het predikaat van de zin van toepassing is. De determinatoren in het tweede type NP hebben een andere semantische functie. Ze zijn een aanduiding van de omvang van de deelverzameling. Voor het gemak hanteer ik in navolging van Milsark de term 'sterk' voor de kwantificerende NP's in (5) en (6), en de term 'zwak' voor de NP's in (3) en (4) die uitdrukking geven aan kardinaliteit.

De condities van Milsark zijn (a) dat uitsluitend sterke NP's als subject kunnen optreden bij predikaten die een permanente eigenschap uitdrukken en (b) dat sterke NP's niet kunnen optreden als subject in existentiële zinnen.

De laatste conditie is op zichzelf genomen niet krachtig genoeg om alle onwelgevormde zinnen met *Er* uit te sluiten: de zinnen (4) worden er niet door geblokkeerd. Die onwelgevormdheid hangt volgens Milsark niet samen met de aanwezigheid van *Er*. De zinnen (4') waarin *Er* niet voorkomt zijn net zo min acceptabel als de zinnen onder (4) in de bedoelde lezing. Een verantwoording daarvoor zoekt Milsark in de eerste conditie.

Voor de tweede conditie heeft Milsark geprobeerd een nadere verklaring te formuleren. Hij stelt dat sterke NP's semantisch gezien universele kwantificatie introduceren en dat het existentiële karakter van zinnen met *Er* daarmee in strijd is. Een universeel kwantificerend element kan geen deel uit maken, althans niet als subject, van een bewering waarin naar de vorm existentiële kwantificatie centraal staat.

2. DE ANALYSE VAN ZWARTS

2.1. *Bezwaren tegen Milsarks voorstel.*

Zwarts bezwaren tegen de door Milsark voorgestelde analyse richten zich op het feit dat er geen sprake is van een verklaring. De tweedeling tussen sterke en zwakke NP's is vanuit beschrijvend oogmerk redelijk adequaat, maar inhoudelijk gezien nogal willekeurig. Zwarts noemt twee concrete gevallen om het belang van dit bezwaar te illustreren. Het eerste probleem is dat de analyse van Milsark ertoe dwingt om *alleen* als een uitdrukking van kardinaliteit te beschouwen. Uit de welgevormdheid van (7) blijkt immers dat *alleen* in combinatie met een naamwoord op kan treden in een existentiële zin.

(7) Er spelen alleen kleuters op straat.

De veronderstelling van Zwarts is kennelijk dat een dergelijke combinatie als een NP moet worden opgevat. Het lijkt mij echter meer voor de hand te liggen om *kleuters* te zien als een zogenaamde kale meervoudsvorm en *alleen* in een dergelijke combinatie een andere status dan die van determinator toe te kennen, bijvoorbeeld die van (vrije) voorbepaling. Enerzijds ligt dit voor de hand omdat *alleen* ook met sterke NP's een combinatie kan aangaan, zoals in (8). Maar tevens is het mogelijk, blijkens (9) en (10), om *alleen* in dezelfde interpretatie aan andere constituenten dan NP's te koppelen. De aanwezigheid van *alleen* in (7) kan dus gezien worden als iets dat los staat van de sterkte of zwakte van de subjects-NP.

(8) Alleen de kleuters spelen op straat.

(9) Alleen op de stoep mogen de kleuters spelen.

- (10) Op de stoep mag je alleen spelen, niet fietsen.

Het tweede probleem dat Zwarts signaleert is dan ook op het eerste gezicht overtuigender. Het heeft betrekking op het verschil in welgevormdheid tussen de zinnen (1) en (2): *enkele* kan met een naamwoord als subject in een existentiële zin optreden, maar *sommige* niet. Dat verschil is vooral bevreemdend in het licht van het feit dat het gangbaar is om *sommige* te zien als een existentieel kwantificerend element. Het is zelfs zo dat voor de parafrase van de existentiële kwantor uit de predikatenlogika meestal een beroep gedaan wordt op *sommige*, als men tenminste de kromme constructie 'Er is minstens één . . . . waarvoor geldt dat . . . .' vermijdt. De onwelgevormdheid van zin (1) dwingt er echter toe om *sommige* in te delen bij de determinatoren die een NP sterk maken, d.w.z. determinatoren die universeel kwantificerend zijn. Zwarts meent dat dit een onbevredigend beeld oplevert en dat de tweedeling van Milsark in sterke en zwakke NP's daarom niet voldoet.

2.2. Modeltheoretische interpretatie van het onderscheid sterk/zwak.

Als alternatief presenteert Zwarts de mogelijkheden die de theorie van generaliseerde kwantoren biedt. Het verschil tussen sterke en zwakke NP's krijgt binnen dat kader een interpretatie die het mogelijk maakt om de distributie van *Er* te beschrijven en te verklaren. Tevens kan binnen dat kader het enigszins raadselachtige verschil tussen *enkele* en *sommige* dat zich manifesteert in (1) en (2) worden verantwoord.

De theorie van generaliseerde kwantoren zoals ontwikkeld in Barwise & Cooper (1981) en in Zwarts (1981), voorziet NP's van een modeltheoretische interpretatie waarbij de denotatie van een NP binnen het discussiedomein, $\llbracket NP \rrbracket$, wordt opgevat als een collectie van deelverzamelingen. Afhankelijk van het type determinator wordt zo'n collectie nader gedefinieerd.

- (11) a. $\llbracket \textit{alle } N \rrbracket = \{ X \subset E \mid X \cap \llbracket N \rrbracket = \llbracket N \rrbracket \}$
 b. $\llbracket \textit{drie } N \rrbracket = \{ X \subset E \mid \textit{kard} (X \cap \llbracket N \rrbracket) = 3 \}$
 (waarbij *E* de domeinverzameling aanduidt en *kard* de kardinaliteitsoperator).

De collecties van deelverzamelingen kunnen worden ingedeeld naar de eigenschappen van de collecties, zoals monotonie en zuiverheid. Die indelingen ontlene hun relevantie aan het feit dat ze weerspiegeld worden in de distributieve mogelijkheden van de NP's die met de collecties corresponderen. Een uitgebreid overzicht van de hier bedoelde eigenschappen is te vinden in Zwarts (1981). Hetzelfde geldt voor de achtergronden van het

idee dat NP's geïnterpreteerd worden als collecties van deelverzamelingen (o.c.: 50-52). Voor dit betoog is het alleen van belang om te weten dat de definities onder (11) gezien kunnen worden als waarheidscondities voor zinnen van het schema $NP VP \llbracket N \rrbracket$ duidt de verzameling aan die met het naamwoord correspondeert en X is een variabele voor de verzameling die door de VP wordt uitgedrukt. De waarheidscondities bestaan uit beperkingen waaraan de doorsnede van de VP-denotatie en $\llbracket N \rrbracket$ moet voldoen wil een zin van de vorm $NP VP$ waar zijn.

De tegenstelling tussen zwakke en sterke NP's wordt bij Zwarts opgehangen aan een verschil tussen de eigenschappen van de collecties die met NP's corresponderen. Sterke NP's onderscheiden zich van zwakke door de volgende eigenschap: "de collectie deelverzamelingen van het domein E waarnaar de nominale constituent verwijst, bevat ofwel *altijd* ofwel *nooit* de verzameling E " (o.c.:89; cursivering van Zwarts). NP's die niet aan dit criterium voldoen worden als zwak aangemerkt.

De werking van dit indelingscriterium zal ik demonstreren aan de hand van *alle N* en *drie N*. Het is in principe niet uitgesloten dat de verzameling entiteiten die het domein constitueert, de verzameling E dus, gelijk is aan de verzameling die de denotatie is van het naamwoord. $\llbracket N \rrbracket$ kan zelfs de lege verzameling zijn. Aan de omvang van de doorsnede $X \cap \llbracket N \rrbracket$ is in definitie (11a) voor *alle N* geen voorwaarde gesteld. De verzameling E maakt daardoor altijd deel uit van de collectie deelverzamelingen die de denotatie is van *alle N*. Stel nu dat E uit minder dan drie elementen bestaat, dan maakt E geen deel uit van de verzameling die onder (11b) gedefinieerd is voor *drie N*. Die verzameling is in dat geval leeg. De NP *drie N* voldoet dus niet aan het criterium voor sterke NP's en is om die reden zwak.

Naast deze tweedeling in sterke en zwakke NP's is er voor een verklaring van de distributie van *Er* een tweede aanname nodig. *Er* wordt door Zwarts beschouwd als een NP met als denotatie de verzameling $\{E\}$. Zinnen als (12) krijgen als waarheidsconditie (vereenvoudigd weergegeven): $E \in \llbracket NP \rrbracket$

(12) Er zijn drie deelnemers.

In die waarheidsconditie representeert NP de subjects-NP. Omdat deze conditie in het geval van sterke NP's per definitie vervuld is, vormt een existentiële zin waarin een sterke NP als subject optreedt een tautologie. Zo'n zin is niet informatief. Zinnen met een zwakke NP als subject daarentegen zijn niet tautologisch. Dit verschil in informatief gehalte vormt volgens Zwarts de verklaring voor het verschil in aanvaardbaarheid tussen existentiële zinnen met zwakke NP's zoals (3) en zinnen met sterke NP's zoals (5) en (6).

Het verschil tussen (1) en (2) kan binnen dit kader verantwoord worden doordat het onderscheid sterk/zwak van toepassing is op *sommige N* en *enkele N*. De definities voor de interpretatie luiden als volgt:

- (13) a. $\llbracket \textit{enkele N} \rrbracket = \{ X \subseteq E \mid \text{kard}(X \cap \llbracket N \rrbracket) \geq 2 \}$
 b. $\llbracket \textit{sommige N} \rrbracket = \llbracket \textit{enkele N} \rrbracket$ indien $\text{kard}(\llbracket N \rrbracket) \geq 2$;
 ongedefinieerd in alle andere gevallen.

Domeinverzamelingen die bestaan uit minder dan twee elementen kunnen geen deel uitmaken van de denotatie van *enkele N*. Een zin van de vorm *Er zijn enkele N* levert daarom een niet-tautologische uitspraak op.

De NP *sommige N* is voor modellen waarin E uit minder dan twee elementen bestaat niet gedefinieerd. Immers, als de kardinaliteit van E kleiner is dan twee, dan is niet mogelijk dat $\text{kard}(\llbracket N \rrbracket) \geq 2$. Voor de modellen waarin *sommige N* gedefinieerd is geldt dus altijd dat $\text{kard}(E) \geq 2$, d.w.z. dat E deel uit maakt van de denotatieverzameling van *sommige N*. Daarmee is voldaan aan de karakteristieke eigenschap van sterke NP's. Een zin van het type *Er zijn sommige N* is een tautologische bewering.¹

De waarde van Zwarts' verklaring staat of valt natuurlijk met de waarde van het onderscheid tussen (13a) en (13b). Zwarts zelf geeft niet aan waarop zijn definities berusten. Ze ontleen in Zwarts' betoog hun waarde aan de rol die ze spelen binnen de verantwoording van het verschijnsel negatieve polariteit. In de voetnoot die de reeks definities waarvan (13a) en (13b) een deel vormen begeleidt wordt gesproken over 'voorgestelde definities' (cf. voetnoot nr. 12, p. 129). Informatiever is de opmerking dat de voor *sommige N* voorgestelde definitie een rol speelt in de verantwoording van existentiële zinnen in een latere paragraaf, die in de voetnoot vast wordt aangekondigd. Dat wijst er op dat het verschil tussen (13a) en (13b) uitsluitend gemotiveerd is door de verschillende mogelijkheden die *enkele N* en *sommige N* in combinatie met *Er* hebben. Maar omdat nu juist het verschil in de definities wordt aangevoerd ter verklaring van het feit dat *sommige N* een sterke NP is en *enkele N* niet, kan het verschil tussen (1) en (2) geen grond zijn voor de toegevoegde clause in (13b). Zonder andere argumenten voor die clause blijft de claim dat *sommige N* in tegenstelling tot *enkele N* een sterke NP is en dat daarmee de asterisk in (1) verklaard is, dubieus.

In de volgende paragraaf zal ik via een vergelijking van de analyses van Zwarts de paradoxale aard van *sommige* - sterk, dus universeel kwantificerend, maar tevens verwant met de existentiële kwantor - proberen op te helderen.

er de NP's die geïnterpreteerd worden als collecties die bepaald worden door condities op de omvang van de intersectie $X \cap \llbracket N \rrbracket$, of die daartoe te herleiden zijn via (15). Die NP's corresponderen met Milsarks uitdrukkingen van kardinaliteit. Anderzijds zijn er NP's die geïnterpreteerd worden als condities die uitsluitend gedefinieerd kunnen worden door restricties op de aard van de intersectie $X \cap \llbracket N \rrbracket$. Die NP's corresponderen met Milsarks kwantificerende uitdrukkingen.

Deze tweedeling correspondeert echter niet alleen met Milsarks dichotomie, maar ook met Zwarts' interpretatie van het onderscheid tussen sterke en zwakke NP's. Met andere woorden, Zwarts' onderscheid tussen sterk en zwak loopt parallel aan het onderscheid dat op grond van de definities in (14) kan worden gemaakt. Dat kan als volgt worden verduidelijkt: condities op de aard van de intersectie $X \cap \llbracket N \rrbracket$ kunnen vervuld zijn zonder dat de omvang van de domeinverzameling E er iets toe doet. Zoals bij de bespreking van $\llbracket \text{alle } N \rrbracket$ al is gesignaleerd impliceert dit, dat ook als E leeg is (en daarmee ook $\llbracket N \rrbracket$), een bewering van de vorm *alle N VP* waar kan zijn. (De in de predikatenlogika gangbare conditionele interpretatie van universeel kwantificerende uitdrukkingen heeft een vergelijkbare consequentie: $\forall x \text{ MENS}(x) \Rightarrow \text{STERFELIJK}(x)$ voor *Alle mensen zijn sterfelijk* kan een ware propositie zijn ook al bevat het interpretatiedomein geen individuen die aan het predikaat MENS voldoen.) NP-denotaties die gedefinieerd zijn zoals $\llbracket \text{alle } N \rrbracket$ zijn dus altijd sterk. Condities op de omvang van de intersectie $X \cap \llbracket N \rrbracket$ daarentegen, zijn niet voor ieder willekeurige E vervuld, zodat voor de betrokken NP's niet gegarandeerd is dat E deel uitmaakt van de NP-denotatie. De tweede onderscheiden klasse van NP's is dus niet sterk.

3.2. *Voorlopige conclusie.*

Uit het bovenstaande zal duidelijk zijn geworden dat de voor existentiële zinnen relevante tweedeling tussen sterke en zwakke NP's beschikbaar is, onafhankelijk van de aanname van Zwarts dat de verzameling $\{E\}$ de denotatie is van *Er*. Die aanname speelt een rol in de verklaring van de distributie-restricties in existentiële zinnen. Aan de verantwoording van de zinnen (4) kan de aanname echter niets bijdragen. Zoals in paragraaf 1 reeds is uitgelegd doet Milsark voor de verklaring daarvan een beroep op de conditie die stelt dat alleen sterke NP's kunnen optreden als subject bij predikaten die een permanente eigenschap uitdrukken. Een dergelijke conditie is verenigbaar met Zwarts' interpretatie van het onderscheid tussen sterke en zwakke NP's. De conclusie moet dus zijn dat de voorstellen van Milsark en Zwarts ten aanzien van de observaties onder (3) - (6) dezelfde verklarende waarde hebben.

4. NAAR EEN VIERDELING VAN NP'S.

4.1. *Het presuppositionele karakter van sommige N.*

Wat tot nu toe buiten beschouwing is gebleven is de plaats die in de tweedeling wordt ingenomen door NP's met *sommige* als determinator. Zwarts geeft naast definitie (13b) nog een tweede aanwijzing over de eigenschappen die hij *sommige N* toedicht. In voetnoot 18 zegt hij dat de interpretatie van *sommige* overeenkomt met die van de beklemtoonde versie van het Engelse *some*, dat bijvoorbeeld optreedt in *Some linguists are naive*. Dit *some* wordt door Milsark beschouwd als een universeel kwantificerend element. Dat is enigszins bevreemdend omdat zinnen waarin *some* voorkomt geparafraseerd kunnen worden met *Er*, bijv. *Er zijn taalkundigen waarvoor geldt dat ze naïef zijn*. Zinnen met *Er* zijn echter existentieel kwantificerend. Het idee van Milsark dat het hier gaat om een universeel kwantificerend element is dus onzinnig, of de parafrase moet worden beschouwd als een implicatie van de lezing die bedoeld wordt. Vergelijk de *some*-zinnen met een zin als *Alle linguïsten zijn beschonken*, die als mogelijke gevolgtrekking heeft dat er linguïsten zijn die beschonken zijn.³

De vraag welke plaats *sommige* inneemt in de gesignaleerde tweedeling kan dus herleid worden tot de vraag of *sommige* correspondeert met een universele kwantor. Of, in andere termen, of de omvang van de domeinverzameling relevant is bij de bepaling van de waarheidscondities voor zinnen met *sommige*.

Voor de beantwoording van die vraag is het van belang om de distributie van *sommige* en de interpretatie ervan nader te onderzoeken. Daarbij zal ik ook het gebruik en de interpretatie van *sommige* in relatie tot de existentiële kwantor uit de predikatenlogika betrekken.

In de eerste-orde-predikatenlogika zijn er naast proposities waarbinnen gekwantificeerd wordt proposities te onderscheiden zonder kwantificatie. Daarin vervullen constanten in plaats van variabelen de rol van argument. Een propositie als SLAAP (Jan), die correspondeert met de zin *Jan slaapt* is via de regels van de natuurlijke deductie te concluderen tot een propositie met existentiële kwantificatie: $\exists x$ SLAAP (x). Deze propositie wordt voor een domein dat bestaat uit mensen wel geparafraseerd als *Sommige mensen slapen*. Gegeven de deductieve relatie kan de propositie waar zijn als er één element uit het domein, bijv. Jan, aan het predikaat SLAAP voldoet. Maar de bewering is ook waar als het hele domein of de helft ervan slaapt. De NP *sommige N* betekent dus zoiets als 'een deel van de N', waarbij de omvang van het deel in relatie tot de verzameling $\llbracket N \rrbracket$ er niets toe doet, evenmin als de omvang van de verzameling $\llbracket N \rrbracket$ zelf. De determinator *sommige* heeft de eigenschap dat hij aan een NP een *partitieve interpretatie* oplegt.

Het alledaagse gebruik van *sommige* wijkt enigszins af van het formele gebruik in de predikatenlogika. Door het partitieve aspect, dat ook hier aanwezig is, gaat het gebruik van *sommige N* intuïtief gepaard met de veronderstelling dat er in de context een verzameling $[[N]]$ met meer dan twee elementen aanwezig is. Beweringen over entiteiten die het enige lid zijn van een verzameling $[[N]]$ worden geformuleerd met *de N* of met behulp van een eigenaam. De logische implicaties van het formele gebruik van *sommige* en de intuïtieve veronderstellingen bij het niet-formele gebruik lopen dus niet parallel.⁴

Door de toevoeging van de clause kard ($[[N]] \geq 2$) sluit definitie (13b) aan bij het niet-formele gebruik van *sommige*. Doordat de interpretatie van *sommige N* overigens identiek is aan die van *enkele N* lijkt het uitgesloten dat aan *sommige* een universeel kwantificerend karakter kan worden toegeschreven. Daardoor onttrekt *sommige* zich aan de systematiek van de tweedeling voor zover die gekoppeld wordt aan de verantwoording van het verschil tussen (1) en (2). Er zijn echter eigenschappen van *enkele N* en verschillen tussen *enkele* en *sommige* die tot nu toe buiten beschouwing zijn gebleven.

NP's met *sommige* hebben een partitieve interpretatie waarbij de verhouding deel-geheel en ook de omvang van het geheel er niet toe doet. De aanwezigheid van *enkele N* in een zin geeft daarentegen aan dat het aantal elementen waarop de bewering betrekking heeft absoluut gezien klein is. Net als *sommige* kan *enkele* een NP een partitieve betekenis geven. Een zin als *Enkele deelnemers zijn ziek* betekent hetzelfde als *Enkele van de deelnemers zijn ziek*. Naast de partitieve interpretatie is er een tweede mogelijk waarbij de verzameling $[[N]]$ in het domein van interpretatie dezelfde is als de verzameling elementen waarop het predikaat van toepassing is. In (16) is de niet-partitieve interpretatie de enig mogelijke.

(16) Er liggen enkele bunkers in het duingebied.

(17) *Er liggen enkele van de bunkers in het duingebied.

In (16) wordt het domein van de interpretatie als het ware ingeperkt door de locatieve bepaling. Een NP waarin het partitieve aspect in de vorm van de NP tot uitdrukking komt is in zo'n omgeving uitgesloten blijkens (17).⁵ De eigenschappen die veroorzaken dat *sommige* niet kan optreden in existentiële zinnen zijn kennelijk ook aanwezig bij de partitieve variant van *enkele*.

Om NP's die naar de vorm partitief zijn, zoals *enkele van de bunkers*, te onderscheiden van NP's die naar interpretatie partitief zijn, zal ik voor de laatste in het vervolg de term 'presuppositionele NP' gebruiken. Presuppositionele NP's onderscheiden zich van niet-presuppositionele NP's doordat

ze voor hun interpretatie afhankelijk zijn van de omvang van de verzameling $\llbracket N \rrbracket$. Ze zijn partieel gedefinieerd. De determinatoren in presuppositionele NP's zijn functoren die uitsluitend opereren op domeinverzamelingen van een specifieke omvang. De toevoeging van een voorwaarde voor de gedefinieerd, zoals bij $\llbracket de N \rrbracket$, $\llbracket sommige N \rrbracket$, etc., geeft uitdrukking aan het presuppositionele karakter van een NP.⁶ Vergelijk ook Barwise & Cooper (1981:166).

4.2. Niet-presuppositionele contexten.

Stel dat *sommige* verschilt van *enkele* doordat *sommige* uitsluitend presuppositioneel gebruikt kan worden. Dan wordt voorspeld dat in alle contexten waarin NP's in niet-presuppositionele interpretatie optreden, *sommige* niet kan verschijnen. De volgende observaties vormen een ondersteuning voor deze aanname.

1. In Jacobsohn (1933) wordt een onderscheid gesignaleerd tussen twee typen direct objecten.⁷ Er zijn direct objecten die aangeven wie of wat de handeling die door het werkwoord wordt uitgedrukt ondergaat (accusativus affectivus) en er zijn direct objecten die het resultaat zijn van de handeling (accusativus effectivus). Voorbeelden van het laatste type: *een brief schrijven*, *een huis bouwen*. Subjecten kunnen een vergelijkbare relatie onderhouden met het werkwoord. Een voorbeeld daarvan is *vragen* in *Er zijn vragen gerezen* (waarin *gerezen* niet geïnterpreteerd moet worden als *gesteld*). Kenmerkend voor deze zin is dat de denotatie van het subject niet onafhankelijk van de zin in de context aanwezig is, noch fysiek, noch conceptueel. Een variant van deze zin zonder *Er* met toevoeging van *enkele* vertoont dezelfde eigenaardigheid, zoals (18) laat zien. In zin (18) kan *vragen* geen betrekking hebben op eerder in de context genoemde vragen. Een presuppositionele interpretatie van *Enkele vragen* is dus uitgesloten. De varianten met een partitieve NP als subject of met *sommige* als determinator zijn dan ook onwelgevormd.⁸

(18) Enkele vragen zijn gerezen.

(19) *Enkele van de vragen zijn gerezen.

(20) *Sommige vragen zijn gerezen.

2. In Blom (1977) wordt gesignaleerd dat telwoorden⁹ die zelfstandig optreden, d.w.z. zonder nominaal hoofd, de aanwezigheid van het kwantitatieve *er* vereisen.

- (21) a. Ik heb er twee gevonden.
b. *Ik heb twee gevonden.
- (22) a. Ik heb er enkele gevonden.
b. *Ik heb enkele gevonden.

Wanneer op de positie van het telwoord een partitieve NP optreedt krijgt *er* niet langer een kwantitatieve interpretatie maar een locatieve:

- (23) Ik heb er twee van de boeken gevonden.
- (24) Ik heb er enkele van de boeken gevonden.

Partitieve NP's kunnen kennelijk niet tegelijkertijd met het kwantitatieve *er* voorkomen.¹⁰ Als het juist is dat *sommige* uitsluitend presuppositioneel gebruikt kan worden, dan wordt voorspeld dat *er* in combinatie met het zelfstandig optredende *sommige* alleen locatief geïnterpreteerd kan worden. De aanwezigheid van een tweede locatieve bepaling leidt bij *sommige*, in tegenstelling tot bij *enkele*, tot ongrammaticaliteit.

- (25) Ik heb er sommige gevonden.
- (26) *Ik heb er sommige in de kast gevonden.
- (27) Ik heb er enkele in de kast gevonden.

3. NP's die kwantificeren over meeteenheden zijn niet presuppositioneel. Partitieve NP's leiden in de volgende omgevingen tot onwelgevormdheid.

- (28) Ik heb gisteren

enkele
*enkele van de
honderd
*honderd van de

 kilometers gereisd.

- (29) Het heeft

vier
*vier van de
enkele
*enkele van de

 uren gesneeuwd.

- (30)

Vele
*Vele van de
Enkele
*Enkele van de

 jaren geleden is zij gestopt met roken.

Een mogelijke verklaring daarvoor is dat de kwantificatie-domeinen hier oneindig zijn. Als de *van*-bepaling namelijk een NP bevat die een begrensd domein aanduidt is in een aantal gevallen wel partitie mogelijk.

(31) Het heeft vier van de zes uren gesneeuwd.

(32) Ik heb gisteren honderd van de drieduizend kilometers afgelegd.

Een andere verklaring voor het verschil tussen (28) - (30) en (31) - (32) zou kunnen zijn dat *kilometers*, *uren* en *jaren* in (28) - (30) niet verwijzen naar verzamelingen van individuele entiteiten, terwijl ze in (31) - (32) wel als zodanig worden gebruikt. Hoe dan ook, de aanwezigheid van *sommige* in omgevingen als (28) - (30), leidt tot onwelgevoemdheid:

(33) *Ik heb sommige kilometers gereisd.

(34) *Het heeft sommige uren gesneeuwd.

(35) *Sommige jaren geleden is zij gestopt met roken.

Op basis van bovenstaande observaties lijkt het alleszins redelijk om een principieel onderscheid te maken tussen NP's die alleen een presuppositioneel gebruik kennen, zoals *sommige* en NP's die beide mogelijkheden hebben. Met de constructie uit (30) als criterium zijn de volgende determinatoren aan te wijzen als degene die noodzakelijk een presuppositionele interpretatie aan de NP geven: *alle*, *beide*, *iedere*, *elke*, *de* en *sommige*. Van de determinatoren die niet noodzakelijk presuppositioneel zijn, zijn de volgende tot nu toe de revue gepasseerd: *enkele*, *vele* en de bepaalde hoofdtelwoorden.

De tweedeling die hieruit resulteert, loopt volledig parallel met die van Zwarts en Milark tussen sterke en zwakke NP's. Uit (28) - (35) blijkt evenwel dat de relevantie van het onderscheid verder reikt dan de existentiële zinnen. Maar hoewel door die uitbreiding van de reikwijdte de tweedeling nog meer gemotiveerd is, is er geen sprake van een verklaring van de distributie-eigenschappen van beide subklassen, zolang onduidelijk is wat de overeenkomst is tussen de verschillende omgevingen waarin het optreden van presuppositionele NP's geblokkeerd is. In ieder geval lijkt het onmogelijk het onderscheid tussen beide subklassen te koppelen aan het verschil tussen universele en existentiële kwantificatie zonder meer. De voorlopige conclusie is daarom dat *sommige* van *enkele* verschilt doordat *sommige* altijd een presuppositionele interpretatie geeft aan de NP. De observaties naar aanleiding van (16) suggereren verder dat existentiële zinnen geen presuppositionele NP's als subject verdragen omdat de functie

van dat type zinnen veelal is om het interpretatiedomein op te bouwen in plaats van het te beschrijven.

4.3. Formalisatie.

Een interessante kwestie is, of, en zo ja hoe, de tweedeling tussen noodzakelijk en niet noodzakelijk presuppositionele NP's verankerd is in de denotatie-definities (14). In paragraaf 3.1. is aangegeven dat het modeltheoretische onderscheid tussen sterke en zwakke NP's samenhangt met een verschil in typen NP-denotaties. Zinnen met sterke NP's hebben een waarheidsconditie die bestaat uit een restrictie op de aard van $\llbracket N \rrbracket \cap \llbracket VP \rrbracket$. Door de presuppositionele clause kan ook *sommige N* tot de sterke NP's gerekend worden, hoewel zinnen met *sommige N* als subject een ander type waarheidsconditie hebben. Nu is het echter zo dat de meeste sterke NP's naast het type waarheidsconditie een tweede kenmerk gemeen hebben. Behalve *alle N* kunnen ze uitsluitend geïnterpreteerd worden als de omvang van de verzameling $\llbracket N \rrbracket$ aan de door de determinator opgelegde eisen voldoet. Zoals hierboven al eerder is aangegeven zijn er vele contexten waarin het gebruik van *alle N* gepaard gaat met veronderstellingen over de aanwezigheid van een niet lege verzameling $\llbracket N \rrbracket$ in het domein. Die contexten vallen onder dezelfde noemer als de predikaten in de zinnen (3*) en (5*), de predikaten die niet-permanente of toevallige eigenschappen uitdrukken. Gezien de omvang van die klasse van contexten lijkt het te verdedigen om ook $\llbracket \text{alle } N \rrbracket$ te voorzien van $\text{kard}(\llbracket N \rrbracket) \geq 1$ als conditie. Het modeltheoretische onderscheid tussen sterke en zwakke NP's is dan op te hangen aan de al dan niet aanwezigheid van zo'n restrictie op $\llbracket N \rrbracket$. Dat *sommige* op grond van de overeenkomsten met *enkele* volgens (13) als een uitdrukking van kardinaliteit gezien kan worden is dan niet langer paradoxaal. Het onderscheid tussen uitdrukkingen van kardinaliteit en kwantificerende uitdrukkingen is kennelijk niet de relevante factor bij de verklaring van de distributie van NP's binnen existentiële zinnen.

Op grond van de hier beschreven eigenschappen van determinatoren is er in feite ook geen sprake van een tweedeling van NP's, maar van een vierdeling: (31). Er spelen twee indelingscriteria een rol: 1) De conditie op $\llbracket N \rrbracket \cap \llbracket VP \rrbracket$ heeft al dan niet betrekking op de aard van de doorsnede. Een minwaarde in kolom A geeft aan dat de conditie betrekking heeft op de kardinaliteit. 2) Een NP gaat al dan niet vergezeld van een restrictie op $\llbracket N \rrbracket$. Zie kolom B. Van de vier logisch mogelijke combinaties van eigenschappen is er één, IV, waarmee geen enkele NP correspondeert, althans niet een van de hier genoemde.

(31)	A conditie op aard $X \cap \llbracket N \rrbracket$	B conditie op omvang $\llbracket N \rrbracket$	voorbeelden
I	+	+	<i>de N, alle N, de drie N, beide N</i>
II	-	+	<i>sommige N</i>
III	-	-	<i>drie N, enkele N, geen N</i>
IV	+	-	

Uit (31) valt af te lezen dat het uitzonderlijk karakter van *sommige N* samenhangt met het feit dat het het enige element in groep II is.¹¹

Los hiervan zij nog opgemerkt dat voor de verantwoording van het presuppositionele gebruik van de elementen uit groep III een tweede definitie naast die uit (14) nodig is, waarin een restrictie op de omvang van $\llbracket N \rrbracket$ is opgenomen.

5. BESLUIT

In de analyses van Milsark en Swarts wordt ter verklaring van de distributie van NP's in existentiële zinnen een beroep gedaan op een onderscheid tussen typen van kwantificatie, resp. op de wisselende relatie van de domeinverzameling E tot de denotatie van NP's. Zoals ik heb laten zien valt de ongrammaticaliteit van (1) buiten het bereik van deze verklaringen.

Op basis van een aantal andere restricties op het optreden van NP's met *sommige* als determinatoren, is de conclusie getrokken dat *sommige N* uitsluitend presuppositioneel geïnterpreteerd kan worden en dat in existentiële zinnen geen presuppositionele NP's kunnen voorkomen. Het verschil in distributiemogelijkheden van *enkele N* en *sommige N*, dat blijkt uit (1) en (2), is het gevolg van het feit dat *enkele N* ook niet-presuppositioneel gebruikt kan worden.

Het belang van deze alternatieve analyse is dat er een verklaringsgrond wordt geleverd voor het verschil tussen (1) en (2) die verder reikt dan de existentiële zinnen. Het onderscheid tussen presuppositionele en niet-presuppositionele NP's manifesteert zich immers ook in de constructies (18) - (35). Wat precies de overeenkomst is tussen de omgevingen die geen presuppositioneel gebruikte NP's verdragen is een vraag die nog nadere aandacht verdient.

NOTEN.

1. Ook in Barwise & Cooper (1981) wordt gesteld dat existentiële zinnen geïnterpreteerd dienen te worden als $E \in \llbracket NP \rrbracket$, en dat sterke NP's in combinatie met *Er* leiden tot tautologieën of contradicties. Barwise en Cooper hanteren echter een ander criterium voor het onderscheid tussen sterke en zwak dan Zwarts. De determinator *every* is sterk omdat zinnen van het type *Every N is a N* tautologisch zouden zijn, terwijl *many* zwak is omdat *Many N's are N's* contingent zou zijn. Hoewel ik deze observaties niet overtuigend vind is wel duidelijk dat *Sommige N's zijn N's* meer verwant is met de laatste zin dan met de eerste. *Sommige* zou daarom zwak genoemd moeten worden. De ongrammaticaliteit van (1) is dan echter onverklaarbaar. De analyse van Barwise & Cooper is dus, als hij wordt toegepast op *sommige*, onbevredigend.
2. De lege verzameling is de verzameling die geen elementen bevat. De getalsmatige omvang van $\emptyset$ is daarom gelijk aan nul.
3. Een predikaat als *beschonken* drukt geen permanente eigenschap uit. De zin *Alle linguïsten zijn beschonken* kan daarom geen generieke interpretatie hebben zoals bijvoorbeeld *Alle mannen zijn naïef*. De zin met *beschonken* als predikaat is alleen zinvol in een context waarin de aanwezigheid *linguïsten* verondersteld is. In de definitie van $\llbracket \text{alle } N \rrbracket$ uit (14) kan dit tot uitdrukking worden gebracht door de toevoeging van de clause kard ($\llbracket N \rrbracket \geq 1$). Zie ook paragraaf 4.1.
4. Overigens wordt naar mijn idee in situaties waarin slechts één element uit de verzameling $\llbracket N \rrbracket$ aan het predikaat voldoet, gespeeld met de overeenkomsten tussen het predikaatlogisch gebruik van *sommige* en het inder formele gebruik ervan. Neem bijvoorbeeld een zin als *Sommige mensen zijn nu eenmaal nooit tevreden*, een bewering van algemene strekking die betrekking kan hebben op een bepaald persoon wiens identiteit en hebbelijkheden bekend zijn.
5. De keuze van het naamwoord in de subjects-NP is in deze voorbeeldzin niet helemaal willekeurig. Een zin als *Er lopen enkele deelnemers op de kade* kan hetzelfde betekenen als *Enkele van de deelnemers lopen op de kade*. Het gebruik van het naamwoord *deelnemer* gaat in de meeste contexten gepaard met de veronderstelling dat er meer dan één enkeling is die aan die beschrijving voldoet, zoals ook bij *klasgenoot*. Deze complicerende factor laat ik hier verder buiten beschouwing.
6. In Hausser (1976) wordt een onderscheid gemaakt tussen presuppositionele en assertive NP's. Door de overeenkomst in terminologie lijkt het verwant te zijn aan het hier besproken onderscheid. Omdat Hausser net als Zwarts en Milsark uitgaat van één indelingscriterium en mijn uiteindelijk voorstel is om twee indelingscriteria in de analyse te betrekken (zie par. 3.3.), zal ik Haussers indelingscriterium hier niet bespreken.
7. Het bedoelde onderscheid wordt behandeld in Jacobsohn, H. 'Aspektfragen', *Indogermanische Forschungen* 1933; 5, 292-318. In Verkuyl (1972) wordt het uitgebreid besproken.
8. Een vergelijkbare observatie is te vinden in Kraak & Klooster (1968) bij de bespreking van *veel*. Van zin (i) *Hij heeft veel vragen gesteld* wordt beweerd dat hij niet hetzelfde kan betekenen als (ii) *Hij heeft veel van de vragen gesteld* (o.c.:113). Bij deze zin is de interpretatie *veel van de gestelde vragen* echter niet uitgesloten en daarom is hij minder geschikt om het hier bedoelde effect te illustreren. Vergelijk ook (iii) *De spreker had zich op veel vragen voorbereid, maar slechts enkele vragen werden gesteld*. Ook hier kan *enkele vragen* vervangen worden door *enkele van de vragen* zonder dat interpretatie van de zin erdoor wordt beïnvloed.
9. Het is niet ongebruikelijk om *enkele* tot de categorie telwoorden te rekenen. De

overeenkomst tussen *enkele* en de bepaalde hoofdtelwoorden is zowel zichtbaar in de contexten die hier aan de orde zijn, als in de prenominale structuur van de NP. Vergelijk De Jong (1983).

10. Zelfstandig optredende telwoorden kunnen in combinatie met het kwantitatieve *er* als subject optreden in existentiële zinnen:

(i) Er liggen er vijf op het balkon.

Gegeven het gesuggereerde verband tussen het presuppositionele karakter van *sommige* en *enkele van de bunkers* en de onwelgevormdheid van zin (2) en zin (17) vormt (i) een aanwijzing dat zelfstandig optredende telwoorden zich gedragen als niet-presuppositionele NP's.

Het gebruik van de term niet-presuppositionele NP impliceert overigens niet dat er van een zin als (i) geen suggestie van een partitie uitgaat, zoals Blom dat noemt.

11. In De Jong (1983) laat ik zien dat deze indeling weerspiegeld wordt in de distributie van determinatoren ten opzichte van andere prenominale elementen. Observaties die met geen enkel syntactisch principe bevredigend kunnen worden verantwoord, zoals **de sommige N* en **sommige drie N*, blijken met de semantische indeling (31) verklaard te kunnen worden.

BIBLIOGRAFIE

- Barwise, J. & R. Cooper (1981), 'Generalized Quantifiers and Natural Language', *Linguistics and Philosophy* 4, 159-219.
- Blom, A. (1977), 'Het kwantitatieve *er*', *Spektator* 6, 387-395.
- Hausser, R. (1976), 'Scope ambiguity and scope restriction in Montague grammar', J. Groenendijk & M. Stokhof (eds.), *Amsterdam Papers in formal grammar* vol. 1, 95-131. Amsterdam, 1976.
- Jong, F.M.G. de (1983), 'Numerals as determiners', H. Bennis & W.U.S. van Lessen Kloeke (eds), *Linguistics in the Netherlands 1983*. Dordrecht.
- Kraak, A. & W. Klooster (1968), *Syntaxis*. Culemborg.
- Milsark, G. (1977), 'Toward an Explanation of Certain Peculiarities of the Existential Construction in English', *Linguistic Analysis* 3, 1-29.
- Verkuyl, H. (1972), *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht.
- Zwarts, F. (1981), 'Negatief polaire uitdrukkingen I', *GLoT* 4, 35-131.